

Mesto snežniških gozdov v razvoju napredne gozdnogospodarske misli in prakse na Slovenskem

The Place of the Snežnik Forests in the Development of the Advanced Forest Management Thought and Praxis in Slovenia

Franc GAŠPERŠIČ*

Izvleček:

Gašperšič, F.: Mesto snežniških gozdov v razvoju napredne gozdnogospodarske misli in prakse na Slovenskem. *Gozdarski vestnik*, 66/2008, št. 5–6. V slovenščini, z izvlečkom v angleščini, cit. lit. 17. Prevod Breda Misja. Jezikovni pregled slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Članek je posvečen stoletnici Schollmayerjeve kontrolne metode pri gospodarjenju v snežniških gozdovih. Zaradi bogato ohranjene dokumentacije o gozdovih in gospodarjenju so bili nekdanji snežniški veleposestniški gozdovi ena pomembnih opornih točk, na kateri je slonel koncept razvoja gozdarstva v Sloveniji po drugi svetovni vojni. V članku je prikazana razvojna pot v 150-letni zgodovini načrtnega gospodarjenja s temi gozdovi. Posebej so predstavljeni temeljni elementi Schollmayerjeve kontrolne metode, njeno nadaljnje razvijanje ter uporaba njenih izsledkov pri usmerjanju gospodarjenja s temi gozdovi po drugi sv. vojni. Na koncu je prikazana perspektiva kontrolne metode pri obvladovanju kompleksnosti gozdnih ekosistemov oz. njihovem upravljanju.

Ključne besede: kontrolna metoda, Schollmayer, gozdnogospodarsko načrtovanje, Snežnik, Postojna, zgodovina

Abstract:

Gašperšič, F.: The Place of the Snežnik Forests in the Development of the Advanced Forest Management Thought and Praxis in Slovenia. *Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry)* 66/2008, Vol. 5-6. In Slovenian, abstract in English, lit. quot. 17.

This article is devoted to the 100th jubilee of the Schollmayer control method in management of Snežnik forests. The documentation on forests and management being preserved in abundance, the former Snežnik large estate forests have represented one of the important bases for the concept of the forestry development in Slovenia after World War II. The article shows the development in the 150-year history of the planned management with these forests. Particularly the basic elements of the Schollmayer control method, its further development and application of its findings in directioning management of these forests after the World War II are presented. At the end, the perspective of the control method in mastering the complexity of ofrest ecosystems and their management are presented.

Key words: control method, Schollmayer, forest management planning, Snežnik, Postojna, history

1 UVOD

Da bi spoznali pomen snežniških gozdov in gospodarjenja z njimi za razvoj napredne gozdnogospodarske misli in prakse na Slovenskem, je nujno pogledati v preteklost, najprej v leto 1945.

Zaradi zelo slabega odnosa do gozdov v predvojnem obdobju smo takrat v Sloveniji prevzeli gozdove, zlasti zasebne, v zelo slabem stanju. Le okrog 20 % gozdnih površin je bilo nekdanjih državnih in veleposestniških gozdov z bogato tradicijo urejenega gospodarjenja. Kar 80 %, pretežno kmečkih in večinoma zelo razdrobljenih gozdov je bilo brez vsake strokovne uprave, sekali pa so prek vseh mej njihove zmogljivosti. V ozadju takega roparskega ravnanja s to kategorijo gozdov (posek

vsega drevja nad določenim še uporabnim premerom) je bila po Pipanu in Žumru (v Gašperšič 2003) takrat primitivna žagarska industrija v lasti lesnih trgovcev. Po Pipanovih (1969) izračunih naj bi leta 1939 v delu Slovenije v mejah takratne Dravske banovine posekali skoraj 3.000.000 m³ lesa, kar naj bi bilo kar 100 % preveč. Posledice takega ravnanja z gozdovi so se kazale na najrazličnejše načine, tudi v obliki hudih hudourniških in erozijskih izbruhov.

To so bili razlogi, ki so v Sloveniji leta 1945 terjali radikalno spremembo v temeljni doktrini

*Prof. dr. F.G. uni. dipl. inž. gozdarstva, Na grivi 14, 1351 Brezovica pri Ljubljani, SLO

gospodarjenja z gozdovi. Nastal je izredno smel in širokopotezen program za razvoj gozdov – naravnost revolucionarna preusmeritev v odnosih do gozdov iz predvojnega obdobja. Nastala so temeljna izhodišča za gospodarjenje z gozdovi v skladu s takrat odločno proklamiranim **načelom trajnosti**. Ključne točke takega programa, ki jih nekatere zasledimo celo v določilih Zakona o petletnem planu 1947–1951, so bile:

- Za vse gozdove, brez izjeme, se uvede gospodarjenje v skladu z načelom trajnosti, zato je treba zanje izdelati gozdnogospodarske načrte. Kot temelj za urejanje gozdov je bila sprejeta **kontrolna metoda na podlagi polne premerbe sestojev**.
- Za potrebe začetnega načrtovanja gozdnega in lesnega gospodarstva (v t. i. planskih letih) se izvede splošna inventarizacija vseh slovenskih gozdov.
- Na primorskem delu Slovenije je treba aktivirati pogozdovanje krasa, ki je bilo po letu 1914 praktično opuščeno.
- Odločno so obračunali z zastarelimi pojmovanji t. i. »stare nemške šole« v gojenju gozdov, prepovedana je bila sečnja na golo in sprejet koncept gojenja naravnih gozdov z naravnim obnavljanjem.
- Prebiralni gozd so razglasili za glavno gospodarsko obliko.
- Izreden, za takratne razmere skoraj neverjeten poudarek je bil namenjen fitocenološkim raziskavam in kartiranju gozdnih združb.
- Monokulture smreke na velikih površinah, ki izvirajo iz gospodarjenja po načelih stare nemške šole v gojenju gozdov, je treba postopoma spremeniti v mešane gozdove.
- Odkazovanju drevja za posek je dana ključna strokovna veljava, pri čemer je ta zahteva, kot novost v zasebnih gozdovih, še prav posebno poudarjena.
- Zatiranje pred vojno in med njo namnoženih gozdnih škodljivcev, zlasti lubadarja.
- Ureditve pašne in steljarjenja v gozdovih.
- Razviti znanstvenoraziskovalno delo na področju gozdarstva.
- Odpiranje gozdov s cestami in mehanizacija dela v gozdu.
- Posebna pozornost je bila namenjena urejanju

najbolj nevarnih hudourniških in erozijskih žarišč.

- Odločili so se za ustanovitev slovenskega gozdarskega šolstva, saj je bilo stanje strokovnih kadrov takrat izjemno problematično.

2 KAKŠNE VZORCE ZA GOSPODARJENJE SMO V SLOVENIJI LETA 1945 DOBILI V GOZDOVIH Z UREJENIM GOSPODARJENJEM (NA 20 % POVRŠINE)?

V grobem sta bila dva vzorca:

- **Prvi vzorec** so predstavljali nekdanji državni gozdovi z dolgo tradicijo v gospodarjenju: idrijski gozdovi, Trnovski gozd, Dletvo, Golobicevec in Padežnica v postojnskem območju, Martinček in gozdovi nekdanjega verskega zaklada na blejskem območju, Krakovski gozd in Opatova gora v brežiškem območju, gornjegrajski gozdovi v nazarskem območju. K temu vzorcu prištevamo tudi nekatere veleposestniške gozdove, npr. gozdove grofa Borna v kranjskem območju, grofa Atemsa na Koroškem, veleposestvo v Mislinjskem grabnu in drugod na Pohorju, kjer je bila značilna uporaba nemške šole. V nekdanjih državnih gozdovih in gozdovih verskega zaklada (Pokljuka, Jelovica) so šele proti sredini 19. stoletja prešli iz golosečnega sistema gospodarjenja na sistem velikopovršinskih zastornih sečenj s kratkimi (10 let) pomladitvenimi dobami. Na nekaterih manjših veleposestvih so se med obema vojnama, v obdobju velikih konjunktur za les, posluževali celo špekulativnega povečevanja etatov z enostavnim krajšanjem obhodenj. Pri gospodarjenju z gozdovi na Slovenskem ta vzorec ni bil v skladu s sprejetimi načeli, ki so bila navedena v uvodu omenjenega programa za razvoj gozdov.
- **V drugi vzorec** so sodila zlasti gozdna veleposestva na visokem Krasu Kočevske (Auersperg) in Notranjske (Schoenburg-Waldenburg in Windischgraetz) z uveljavljenim sistemom prebiralnega gospodarjenja. Ta vzorec je ustrezal prej naštetim načelom iz programa za razvoj gozdov, ki so bila takrat skorajda zgoščena v

obliko parole: »**Proč od golosekov, umetnih monokultur in velikopovršinskih enodobnih gozdov!**«

- K takemu vzorcu so sodili tudi nekateri manjši in celo majhni gozdni posestniki, ki jim je uspelo obdržati svoje gozdove v dobri kondiciji. Tak primer je bil znani Pogačnikov gozd v Lehnu na Pohorju.

Pri ožji predstavitvi tega vzorca se je nujno treba vprašati, v kakšnih razmerah je nastal pri nas. To je t. i. Hufnaglov koncept prebiralnega gospodarjenja, ki ga je leta 1892 z načrtom vpeljal za Auerspergove gozdove na Kočevskem. Da bi Hufnagla pravilno razumeli, se moramo postaviti v njegovo takratno zelo pragmatično vlogo in pomisliti, kaj vse je moral urediti kot strokovni direktor Auerspergovega gozdnega veleposestva. Ob svojem prihodu v Kočevje leta 1890 (pri 33 letih) je našel tamkajšnje gozdove na prehodu iz pragozdov z neurejenim gospodarjenjem in praktično brez prometnic. Na omejenem delu je veljal celo golosečni sistem, z ogljem pa so oskrbovali železarno na Dvoru.

Njegov cilj je bil: lastniku (Auerspergu) zagotoviti ustrezne dohodke. Razmišljati je moral o odpiranju gozdov s prometnicami in o izgradnji objektov za predelavo lesa (žagarstvo). Nas zanima, kako je razmišljal in kakšno pot je ubral pri gospodarjenju z gozdovi. Takratni generalni ali strokovni direktorji gozdnih veleposestev so se ukvarjali z vsemi strokovnimi področji, med katerimi je bila zelo pomembna **ureditev načrtnega gospodarjenja z gozdovi**.

Hkrati z razvojem ideje o prebiralnem gozdu in prebiralnem gospodarjenju, ki se je proti koncu 19. stoletja širila v Švici in v Franciji, je Hufnagl v kočevskih gozdovih avtohtono razvil svojo **teorijo prebiralnega gozda, prebiranja in urejanja prebiralnih gozdov**. Da bi sedaj znali ceniti takratno Hufnaglovo delo, se moramo postaviti v čas pred skoraj 120-imi leti. Za takratne (1890) razmere je njegova teorija pomenila naravnost revolucionarni odklon od tedaj splošno veljavne stare nemške doktrine enodobnega gozda, ki so jo na naših tleh takrat uveljavljali zlasti strokovnjaki pri Direkciji državnih gozdov v Gorici – pomembnem strokovnem centru na naših tleh v tedanji Avstriji. S trditvijo, **da mora gozd stalno pokrivati zelo občutljiva visokokraška**

gozdna tla (načrt iz leta 1892), se je odločno zavzel za naravovarstveni odnos do gozda. K taki Hufnaglovi odločitvi je nedvomno po svoje prispevala takrat zelo odmevna akcija **pogozdovanja golega Krasa**. Pri oblikovanju koncepta gospodarjenja v takratnih visokokraških gozdovih jelke-bukve, na prehodu iz pragozdnih oblik, je moral razmišljati pragmatično:

- po eni strani se je moral izogniti neurejenemu roparskemu prebiranju (Pluenderung) in golosečnemu sistemu gospodarjenja, kakršno je že bilo v omejenem obsegu v gozdovih na Rogu,
- po drugi strani pa je moral prebiralni sistem gospodarjenja prilagoditi sposobnostim nižjega strokovnega kadra (logarji), ki naj bi opravljal izbiro (odkazovanje) drevja za posek, kar pomeni, da ga je moral oblikovati enostavno.

Če upoštevamo, da je pravo gojitveno prebiranje strokovno razmeroma zahtevna naloga in se je (po Leibundgutu 1990) v Švici takrat začelo razvijati v tesni povezavi z Biolleyevo kontrolno metodo, lahko rečemo, da je Hufnagl za takratne razmere in omejitve našel kar modro rešitev. Njegova velika zasluga je, da je takrat odločno odklonil golosečni sistem gospodarjenja. Da bi znali ceniti vrednost take Hufnaglove odločitve, je koristno prebrati članek Jochannove (2007) v 5–6 številki v Gozdarskem vestniku. Hufnaglov koncept je splošno znan in ga ni treba predstavljati posebej.

Hufnaglov koncept prebiralnega gospodarjenja (Hufnagl 1893) so z vso vnemo sprejela nekdanja gozdna veleposestva v Gorskem Kotarju in naprej proti jugovzhodu v Dinaridih, kar lahko najdemo v delih Miletića (1951), Klepca (1965) in drugih. Hufnaglova študija iz leta 1893 je že leta 1895 prevedena izšla v Šumarskem listu. Citirana je bila v vseh vidnih evropskih gozdarskih glasilih in v učbenikih iz urejanja gozdov, celo v ruskih (Orlov 1927). Takrat je Hufnagl veljal za avtoriteto na področju urejanja gozdov; končno mu je celo Visoka šola za kulturo tal na Dunaju podelila častni doktorat. Po tem potrebnem splošnem uvodu se lahko posvetimo predstavitvi.

3 RAZVOJ NAPREDNE GOZDNOGOSPODARSKE MISLI V GOZDOVIH SNEŽNIŠKEGA VELEPOSESTVA H KONTROLNI METODI

3.1 Kronološki zapis bistvenih dogodkov na tej razvojni poti do II. sv. vojne

Ob stoletnici kontrolne metode v teh gozdovih je poučno priklicati si v spomin bistveno: v kakšnih razmerah je metoda nastala, kako se je razvijala naprej in se iz tega kaj naučiti za prihodnost.

Po 150-ih letih v posesti zapravljive plemiške družine Lichtenberg je leta 1853 posestvo prevzela zelo napredna nemška aristokratska družina Schoenburg-Waldenburg, iz katere je izšla vrsta intelektualcev, med njimi tudi diplomatov.

Takoj so izdelali **program za razvoj veleposestva**, ki je vseboval naslednje:

- oblikovanje solidne uprave za gospodarjenje z gozdovi;
- odpravo servitutnih (služnostnih) pravic okoliškega kmečkega prebivalstva v njihovih gozdovih, kar je bil temeljni pogoj za ureditev strokovnega gospodarjenja sploh. Leta 1864 so izdelali načrt za izpeljavo postopka segregacije (odkupa servitutnih pravic), po katerem so 8.342 ha gozdov od prvotne površine posesti na periferiji gozdnega masiva predali okoliškemu kmečkemu prebivalstvu kot ekvivalent za servitutne pravice. Postopek je bil končan v sedemdesetih letih 19. stoletja;
- v 70–80-ih letih 19. stoletja so opravili temeljna dela za ureditev načrtnega gospodarjenja z gozdovi: razdelitev posesti na tri oskrbništva (Snežnik, Mašun, Gomance), notranjo razčlenitev gozdov na oddelke in odseke ter izvedli samostojno geodetsko izmero (vključno s triangulacijo) posesti in izdelali temeljne gozdarske karte v merilu 1 : 5.760;
- v letih 1870 in 1900 so že zgradili osnovno omrežje dobrih gozdnih cest, pri čemer so s cestami prek snežniškega masiva povezali Loško dolino z dolino Gornje Pivke in Il. Bistrice;
- leta 1890 je dunajski biro H. Bretschneiderja izdelal prvi načrt za gospodarjenje s temi gozdovi. Predvidel je premeno gozdov z velikim deležem bukve v enomerne gozdove iglavcev, kar pa se je le deloma izvajalo, saj se je že čez

nekaj let pojavil Hufnagl s svojim konceptom prebiralnega gospodarjenja;

- od leta 1890 naprej se pri gospodarjenju s temi gozdovi v zelo natančni obliki vodijo gozdarske knjige, za oskrbništvo Gomance pa z letom 1903, ko je Schollmayer izdelal prvi načrt.

Za razliko od kočevskih gozdov, ki jih je Hufnagl našel na prehodu iz pragozdnih oblik, so tod zaradi bližine morja in komunikacij (lesni trg) pragozdne oblike izginile že zgodaj. Kot navaja Dannecker (1942) po Hufnaglovem pripovedovanju, ta pa očitno po Schollmayerju, naj bi v snežniških veleposestniških gozdovih gospodarili na neki prebiralni način že takoj po prevzemu veleposestva leta 1853.

Upravitelja (strokovna direktorja) snežniškega gozdnega veleposestva, **J. Obereigner** in njegov naslednik **H. Schollmayer**, sta imela povsem proste roke pri uporabi tedaj naj sodobnejših metod. Schoenburg-Waldenburg, lastnik gozdov, je imel veliko posluha za napredek gozdarstva. To je bila bogata družina, ki se ji ni bilo treba pretirano pehati za golim dohodkom iz gozda. V gozdu je videla tudi ljubiteljsko vrednost, zlasti lovstvo, zato so ponovno naselili po letu 1848 praktično povsem iztrebljeno jelenjad. V tem pogledu so pri načrtovanju precejšnje razlike med Schoenburgovo in Auerspergovo posestjo na Kočevskem. Za snežniško veleposest je značilno: zelo solidna notranja razčlenitev gozdov na oddelke in odseke, ki se je kot temelj v kontinuiteti gospodarjenja (oddelki) ohranila do danes, za takratne razmere vrhunsko izdelane gozdarske karte (najprej v merilu 1 : 20.000, nato v 1 : 12.500), skrbno vodenje gozdarskih knjig, že pred letom 1900 odprti gozdovi z dobrimi gozdnimi cestami, po letu 1900 so bili sedeži gozdnih revirjev celo s telefonskimi linijami povezani s sedežem veleposestva v gradu Snežnik in še bi lahko naštevati.

- H. Schollmayer se je rodil leta 1860 v Ljubljani in je slovenščino obvladal že od otroštva. Končal je znano Gozdarsko akademijo v Tharandtu v Nemčiji, po nekaj letih prakse drugod pa, je leta 1884 nastopil službo kot nadgozdar v takratnem oskrbništvu Mašun (sedaj Mašun in Jurjeva dolina). Leta 1903 je postal nadupravitelj (strokovni direktor) snežniških veleposestniških gozdov.

- Leta 1904 so pri upravljanju z gozdovi prešli iz t. i. »Forstmeistersystema« na Revierfoerstersystem (revirni sistem), ko so v snežniških gozdovih nastali revirji (gospodarske enote), kot jih poznamo še zdaj.
- Kot zanimivosti, ki kažejo na bogato strokovno preteklost pri gospodarjenju v snežniških veleposestniških gozdovih, velja omeniti naslednje: snežniški gozdovi so služili kot učni objekt (najbrž ne naključno) za prvo gozdarsko šolo na Slovenskem, osnovano leta 1868 pri gradu Snežnik. V tamkajšnjih gozdovih so prakticirali študentje hrvaške Gozdarske akademije iz Križevcev, osnovane leta 1860 – predhodnice poznejše zagrebške Gozdarske fakultete. Posestvo so pogosto obiskovali profesorji gozdarskih šol in strokovnjaki z drugih veleposestev, ki so si tod nabirali izkušnje. Vse to navaja na misel, da je bilo tod gospodarjenje z gozdovi, za takratno pojmovanje, že na neki vzorni strokovni ravni.

3.1.1 Temeljni elementi Schollmayerjeve kontrolne metode

Z Navodili (Direktiven) za obnovo gozdnogospodarskih načrtov za snežniško veleposestvo je Schollmayer (1906) prevzel regularni (Hufnaglov) koncept prebiralnega gospodarjenja in predvidel za takratno pojmovanje na Slovenskem edinstven postopek ugotavljanja stanja in spremljave razvoja gozdov ter gospodarjenja, ki je v literaturi sedaj znan kot Schollmayerjeva (snežniška) ali tudi Postojnska kontrolna metoda. Uporabil je že leta 1890 uvedeno razčlenitev gozdov celotnega veleposestva na 7 obratovalnih razredov (Betriebsklasse) na podlagi velikih rastiščnih razlik v snežniškem gozdnem masivu, po katerih so izračunavali etat, spremljali njegovo realizacijo z vodenjem gospodarskih knjig in preverjali uspešnost gospodarjenja z zasledovanjem sprememb v drevesni in debelinski strukturi lesne zaloge in prirastka.

Predvidel je polno premerbo sestojev in zelo bogato preostalo dendrometrijsko osnovo: zanesljivo ugotavljanje prirastka po metodi izvrtkov, analizo sistematično izbranih modelnih dreves za ugotavljanje natančnih deblovnice, odpadka (odnos med brutto in neto maso), starosti dreves, drevesnih višin, višinskega prirastka zadnjih 10 let,

povprečnega (starostnega) volumnega prirastka dreves ter sortimentno strukturo. Takšna osnova je bila za takratne razmere izjemen primer v slovenskem prostoru. Za takratne razmere edinstvena je tudi v tem, da so metodo uporabili na površini celotnega veleposestva (blizu 15.000 ha). Na majši površini (okrog 300 ha) je gozdove polno premeril, npr., Pogačnik v Lehnu na Pohorju. Snežniške veleposestniške gozdove so polno premerili v letih 1912, 1924 in 1936, izjemi sta bili revirja Gomance in Okroglina, ki sta bila do II. sv. vojne le 2-krat (1924, 1936) premerjena. Da je takratni lastnik privolil v tako obsežno delo (stroški), nedvomno kaže na njegov izjemen posluš za napredek pri gospodarjenju z gozdovi. Struktura števila dreves po drevesnih vrstah in debelini je še vedno izreden element za spremljavo razvoja gozdov.

Pri gospodarjenju z gozdovi je bilo predvideno zelo natančno vodenje gospodarskih knjig (evidenca o gospodarjenju) po oddelkih in odsekih z račnitvijo neto posekane lesne mase po sortimentih. Temelj za knjiženje je bil zelo natančen in strog prevzem (izmera) izdelanih sortimentov za vsako odkazano drevo posebej. Tak prevzem je bil temelj za prodajo lesnim trgovcem, ki so v lastni režiji poskrbeli sečnjo in izdelavo gozdnih sortimentov. Za vsako leto so za vsak revir (gospodarsko enoto) izdelali sumarije posekov po obratovalnih razredih. Ti gozdovi so edinstven primer v Sloveniji, kjer imamo podatke o sečnjah po oddelkih in odsekih za obdobje več kot 100 let nazaj.

Schollmayer je v Navodilih nakazal način kontrole prirastka v sumarni obliki (za obratovalni razred, revir) na podlagi podatkov izmerjenih lesnih mas ter knjižene (neto) količine posekanega lesa v medobdobju. Po letu 1936 so poleg neto količine posekanega lesa evidentirali tudi posekano število dreves in bruto lesno maso po drevesnih vrstah in debelinskih razredih. Na kontrolni način izračunan prirastek za posamezne obratovalne razrede naj bi služil za kontrolo izračunanega prirastka na temelju izvrtkov in pri preverjanju uspešnosti gospodarjenja.

V povezavi s kontrolno metodo je zanimivo Schollmayerjevo opozorilo v Navodilih, da morajo biti vsi podatki meritev in o gospodarjenju (evidenca) zbrani tako, da pozneje omogočajo »**v pogled v preteklost**«.

Schollmayerjeva Navodila so bila dosledno uporabljena pri izdelavi načrta za revirje Snežnik, Leskova dolina, Mašun in Jurjeva dolina leta 1912. Ta načrt je imel tudi na zunaj (oblikovno) zelo reprezentativno podobo. Pod Schollmayerjevim vodstvom sta ga sestavila njegova sodelavca, inženirja H. Novak in K. Karntaler. V Schollmayerjevih Navodilih ni nikjer izrecno uporabljen pojem **kontrolna metoda**, v uvodu k načrtu iz leta 1912 pa je že v prvem stavku zelo jasno izražena naslednja kontrolna misel:

Z gozdnogospodarskim načrtom zasnovano gospodarjenje z gozdovi ne smemo sprejeti kot zaključeno in nespremenljivo delo, ampak ga je treba, tako v njegovih temeljnih načelih, kakor tudi v posameznih delih v skladu s časom stalno razvijati in prenavljati.

V tem stavku so vsebovani naslednji vsebinski elementi kontrolne metode: **razvojni pristop** (v skladu s časom = v skladu z ravojem v gozdu in njegovim družbenim okoljem), **kritičnost** (do obstoječega), **prilagajanje spremembam**, **inoviranje** (prenavljanje).

Pri Hufnaglovem urejanju kočevskih gozdov ne srečamo večine, v tem poglavju naštetih elementov kontrolne metode. Schollmayerju je očitno stal ob strani lastnik snežniških gozdov, ki mu je, za takratne razmere, omogočil **pravo razkošje sodobnih metod in pripomočkov pri ugotavljanju stanja gozdov ter pri spremljavi njihovega razvoja in gospodarjenja**.

Pozneje se je izkazalo, da je imel Hufnagl do kontrolne metode odklonilen odnos. V enem svojih zadnjih del (Hufnagl 1939) namreč trdi, da je Biolleyeva kontrolna metoda primerna le za malo gozdno posest, s čimer namiguje na švicarske razmere, nikakor pa ne za veliko gozdno posest. Iz tega Hufnaglovega dela je mogoče razbrati, da ni razumel bistva Biolleyeve ideje, t. j. organskega in kognitivnega pristopa k naravi gozda. Schollmayer je vse to počel najbrž povsem neodvisno od Biolleya v Švici, saj je temeljno Biolleyevo delo izšlo potem, ko je bil Schollmayer zaradi možganske kapi leta 1918 že upokojen.

Zaradi izrednega Schollmayerjevega vpliva se je metoda iz snežniških gozdov takoj uveljavila na sosednjem Windischgraetzovem veleposestvu v gozdnih masivih Javornika, Nanosa in Hrušice,

medtem ko je bil v delu revirja Planina in Škocjan, zaradi posebnih okoliščin, že prej uveden golosečni sistem gospodarjenja, s katerim so nadaljevali vse do II. sv. vojne. Schollmayerjevo metodo je uveljavil njegov sodelavec in poznejši strokovni direktor Windischgraetzovega veleposestva, inž. A. Koerbel.

Kako se je dogajalo pri gospodarjenju s snežniškimi gozdovi po Schollmayerjevem odhodu in dejstvu, da se je po I. sv. vojni večina posestva znašla na italijanski strani jugoslovansko-italijanske meje? Take okoliščine so, tudi zaradi menjave kadrov, zavrle razvoj Schollmayerjevih zamisli v času, ko bi bila še kako potrebna celo njegova osebna iniciativa. Pri gospodarjenju v snežniških gozdovih so v glavnem nadaljevali tako, kot je začel Schollmayer, s to razliko, da so skoraj povsem opustili odseke. Iz celotne dokumentacije o gospodarjenju s tamkajšnjimi gozdovi med obema vojnama nismo našli nobenih idej o spremembah in prilagajanju glede prej citiranega znamenitega stavka iz uvoda k Schollmayerjevemu načrtu iz leta 1912, čeprav so se, zlasti po letu 1930, že kazale potrebe po prilagajanju novim razvojnim trendom v tamkajšnjih gozdovih. Žal so bili na italijanski strani posestva načrti izdelani le v konceptu in niso bili vezani v knjigo, mogoče zato, ker je bilo besedilo, vključno z opisi preglednic, še vedno v nemščini, ne pa v takrat obvezni italijanščini. Ob obnovi načrta leta 1936 sta bila stanje gozdov (gozdni fondi) in načrtovani etat že prikazana v lično izdelani kartotečni obliki po oddelkih z vsemi opisi v italijanščini.

3.2 Razvoj pri gospodarjenju s snežniškimi gozdovi po II. sv. vojni (kronologija najpomembnejših dogodkov)

Rezultati prve splošne inventarizacije slovenskih gozdov (1946–1947) so tudi subjektivno pokazali, da se ogromna večina visokih gozdov v Sloveniji (85 %) izkorišča na »prebiralen način«. Glede na stanje in prejšnji razvoj pri gospodarjenju v gozdovih snežniškega veleposestva ni čudno, da so v teh gozdovih in v prejšnjem gospodarjenju z njimi videli **pomembno oporišče in vzorec** za konkretizacijo sodobnih konceptov gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji, in sicer v skladu s spreje-

tim programom za razvoj gozdov. To potrjujejo dogodki in odločitve, ki so temu sledile:

- Leta 1948 je zvezni minister za gozdarstvo dr. V. Čubrilovič obiskal Slovenijo in tudi snežniške gozdove. Navdušil se je nad lepimi gozdovi in izredno bogato dokumentacijo (načrti, gospodarske knjige, karte in druga tehnična dokumentacija) o njihovem minulem gospodarjenju in se odločil, da se v Ljubljani osnuje **Zvezni zavod za proučevanje gozdov visokega Krasa**. S 1. 1. 1950 je Zavod začel delovati (direktor dr. V. Tregubov). Ocenjevali so, da je v Jugoslaviji okrog 2.500.000 ha takih gozdov, v Sloveniji pa okrog 200.000 ha. V snežniško-javorniškem masivu so v raziskovalne namene izločili 18.721 ha gozdov (Tregubov 1957). Izredno prednost tega objekta so videli v bogato ohranjeni dokumentaciji o minulem gospodarjenju. Temeljni raziskovalni cilj je bil: **Proučiti rezultate dosedanjega gospodarjenja in ugotoviti, kje in kako so bili na kraškem svetu doseženi najboljši uspehi**. Z ukinitvijo Zveznega ministrstva za gozdarstvo je bil Zavod vključen v Gozdarski inštitut Slovenije.
- Leta 1947 je bil ustanovljen Gozdarski inštitut Slovenije (GIS), ki je že tisto leta začel z raziskavami v gozdovih na Kočevskem, kjer so izločili 3 raziskovalne ploskve. Ker je po I. sv. vojni pretežni del snežniškega gozdnega veleposestva prešel v okvir Italije (25 let), s katero takratni gozdarji v Sloveniji niso imeli posebnih stikov, je mogoče sklepati, da so šele po letu 1945 začeli spoznavati vrednost gozdov kot raziskovalnega objekta. Ob takem spoznanju je GIS takoj prenesel težišče svojih raziskav s kočevskih na snežniško-javorniške gozdove, v okviru vanj vključenega Zveznega zavoda za proučevanje gozdov visokega Krasa. Konkretnije so definirali že prej v načelu opredeljeni raziskovalni cilj:
 - raziskava in kartiranje gozdnih združb,
 - po gozdnih združbah izbrati stalne raziskovalne ploskve in na njih organizirati raziskave,
 - proučiti bogato dokumentacijo, ki jo omogoča kontrolna metoda in se dokopati do zaključkov o uspehih in neuspehih prejšnjega načina gospodarjenja ter izbrati poti: **kako naprej?** Plod raziskav je bila knjiga **Prebiralni gozdovi**

na Snežniku, ki je izšla pred 50-imi leti. Ob tem je treba spomniti, da so bili gozdovi severno od Snežnika (revir Leskova dolina) že leta 1950/51 prvi v Sloveniji, kjer so raziskali in kartirali gozdne združbe. Takoj za tem je GIS pod vodstvom dr. Tregubova po naročilu GG Postojna začel izdelovati gozdnogojitvene elaborate na temelju gozdnih združb s fitocenološkimi kartami za posamezne gospodarske enote (revirje) v snežniškem masivu.

Temeljne značilnosti gospodarjenja s snežniškimi gozdovi v povojnem obdobju:

- Gozdarska služba je bila takoj po koncu vojne leta 1945 hitro organizirana. Z razlaščenimi gozdovi so takrat gospodarile gozdne uprave. Razveseljivo je, da so za razlaščene veleposestniške gozdove, v okviru sedanjega postojnskega GGO (bilo jih je več kot 20.000 ha), hitro poskrbeli (zbrali) za večino razpoložljive dokumentacije o njih. Takratni pomočnik ministra za gozdarstvo M. Hace je izdal nalog, da je treba dokumentacijo zbrati in za to zadolžil nekatere stare gozdarje, ki so bili prej zaposleni na obeh nekdanjih veleposestvih, sicer bi marsikaj dragocenega odšlo na odpad. Izredna zasluga starih gozdarjev, navajenih discipline in reda, je bila tudi v tem, da so v kaotičnih razmerah takoj po vojni nadaljevali z načinom dela (npr. z evidenco sečenj), ki je bil tod že v tradiciji. K temu so pripomogli tudi številni logarji, ki so bili prej zaposleni na teh veleposestvih in so tedaj odkazovali drevje za posek ter prevzemali (izmera) izdelane sortimente pri panju.
- Prvi povojni načrti za snežniške gozdove so bili na podlagi polne premerbe sestojev, po na novo izločenih odsekih, narejeni v letih 1953 do 1960. V jelovo-bukovih gozdnih takratni načrti, povsem razumljivo, sledijo že prej uveljavljenemu sistemu prebiralnega gospodarjenja. Že med izvajanjem povojnih načrtov so se pojavljali kritični pogledi na tod ustaljen (Hufnaglov) način prebiralnega gospodarjenja. Opravljene fitocenološke in druge raziskave (Tregubov et al. 1957) so nam omogočile drugačen način gledanja in ramišljanja o gozdu kot kompleksnem sistemu. Gozdnemu gospodarstvu Postojna so dale pobudo, naj na podlagi bogate dokumentacije

o snežniških jelovo-bukovih gozdovih razišče njihovo razvojno preteklost ter naravnost prihodnjega razvoja. Rezultati raziskav so privedli do spoznanj, da je treba spremeniti dotedanjo strategijo pri gospodarjenju s temi gozdovi. Na obsežni površini omenjenih gozdov namreč ni bilo mogoče več uporabiti prebiralnega sistema gospodarjenja. Rezultati so bili leta 1963 predstavljeni v Postojni na širšem dvodnevem posvetu strokovnjakov iz vseh gozdarskih institucij v Sloveniji. Dr. R. Pipan (1963) je s člankom Kritični položaj gospodarjenja v snežniških gozdovih o tem poročal v Socialističnem kmetijstvu in gozdarstvu.

- Raziskave razvojne preteklosti in prihodnje usmerjenosti razvoja jelovo-bukovih gozdov so pokazale, da je treba v teh gozdovih uveljaviti zelo sproščen koncept gospodarjenja z nasloinitvijo na specifične razvojne težnje po gozdnih združbah, kjer je ustrezno tudi prebiralno gospodarjenje, vendar le v bolj ali manj fragmentarni obliki. Po letu 1960 so v teh gozdovih prekinili s starim (Hufnaglovim) konceptom prebiranja. Za odkazovanje drevja za posek so bili zadolženi gozdarski tehniki (revirni gozdarji), po letu 1963 tudi v zasebnem sektorju. Po letu 1960 se je v Sloveniji gojenje gozdov zelo intenziviralo; podprto je bilo s številnimi seminarji za operativni kader, in sicer z republiške ravni (prof. Mlinšek), pa tudi s tematsko konkretno prilagojenimi seminarji na območni ravni, kar je zelo prispevalo k preusmeritvi pri gospodarjenju z gozdovi. Načrt za gospodarsko enoto Mašun za obdobje 1964–1973 je bil prvi, ki je uveljavil preobrat v gospodarjenju z gozdovi, in vsebuje vse prej omenjene analize. Na željo takratnega urednika GV dr. M. Brinarja je bila vsebina pozneje v skrajšani obliki objavljena (Gašperšič 1967). Posebnost načrta za Mašun je tudi v tem, da je bil izdelan po gozdnih združbah, t. j. po kategorijah, za katere se je pozneje (ob izdelavi prvega območnega načrta) uveljavil izraz **gospodarski razred**. Gozdna združba je postala **prostorski in referenčni okvir** za načrtovanje in spremljavo gospodarjenja ter razvoja gozdov na načelih kontrole.
- Spremljavo gospodarjenja z gozdovi in razvoja

gozdov se je leta 1964 obogatila z obveznim pisanjem **gozdarske kronike** za gozdne revirje (gospodarske enote).

- Pri obnavljanju naslednjih povojnih načrtov gospodarskih enot se je uveljavilo pravilo obvezne analize vse razpoložljive dokumentacije iz preteklosti. Pri tem so bili podatki o številu dreves in lesni zalogi po debelinskih razredih (ločeno na iglavce in listavce) za vse polne premerbe in o prejšnjih sečnjah po oddelkih posebej zbrani in vezani v knjigo kot prilogo k načrtu. Tako smo se želeli izogniti nevarnosti, da se ne bi izgubili zlasti podatki o sečnjah iz povojnega obdobja, ki so bili zbrani na listih papirja v neuglednih mapah. Za večino obdelanega gradiva je mogoče reči, da je še slabo izkoriščeno pri načrtovanju prihodnjega gospodarjenja, ima pa s časom vedno večjo vrednost. Odnos do arhivov z dragoceno staro dokumentacijo, kljub pozitivni tradiciji, ni zadovoljiv.
- GG Postojna je bilo med prvimi v Sloveniji, ki je že leta 1954 na široki fronti začelo urejati zasebne gozdove. Tistega leta so bili po gozdnih parcelah polno premerjeni zasebni gozdovi celotne Loške doline (3 gospodarske enote), naslednje leto gozdovi gospodarske enote Mikula in kako leto pozneje zasebni gozdovi gospodarske enote Otok. S polno premerbo v zasebnih gozdovih se je nadaljevalo tudi pozneje. Za gozdove omenjenih gospodarskih enot imajo v postojanskem območju izdelane načrte v kartotečni obliki po gozdnih parcelah ter s sumariji po oddelkih in katastrskih občinah. Tu je prikazano natančno stanje gozdov, med drugim tudi drevesna sestava števila dreves in lesne zaloge po debelinskih stopnjah iz pred več kot 50-ih let, ki so sedaj zelo zanimivi pri iskanju odgovorov na vprašanje: **Kam vodi prihodnji razvoj teh gozdov?** V zasebnih gozdnih gre namreč za vrsto procesov, ki podobno kot v državnih gozdnih (pred skoraj 50-imi leti) terjajo preusmeritve v načinu gospodarjenja in odločno reševanje aktualnih razvojnih težav.
- Leta 1971 je nastal območni načrt, ki je prvi primer območnega načrta v Sloveniji, izdelan po gozdnih združbah (gospodarskih razredih). To je bilo mogoče, ker so bile v tistem času že za večji del območja izdelane fitocenološke

karte. Že leta 1967 so bili za vse gozdove na območju izdelani načrti gospodarskih enot, ki so bili podlaga za izdelavo območnega načrta. Takrat smo imeli podatke o gozdnih fondih, ki so bili v 82 % ugotovljeni po površini in kar v 94 % po lesni zalogi s polno premerbo sestojev. To je treba pripisati tradiciji, ki jo je v nekdanjih veleposestniških gozdovih uveljavil Schollmayer (1906) s svojimi navodili in povojni zapriseženosti ideji kontrolne metode. Nekdanji veleposestniški gozdovi so bili kar 3-krat polno premerjeni pred II. sv. vojno in 3-krat po njej, razen višinskih bukovih gozdov v revirjih Gomance in Okroglina, ki so bili pred vojno premerjeni le 2-krat, po vojni pa 1-krat na celotni površini, 1-krat pa le kakovostnejši sestoji. Glede možnosti spremljanja razvoja gozdov na območni ravni ima postojnsko območje z obnavljanjem območnega načrta po desetletjih od leta 1970 naprej do leta 2000 po gospodarskih razredih že 4 registrirana stanja gozdnih fondov in evidenco posekov. To so zelo pomembne informacije pri študiju razvojnih procesov in načrtovanju prihodnjega razvoja gozdov.

- Po izjemno težkih razmerah zaradi neuskkljenosti med rastlinsko in živalsko komponento gozda je v drugi polovici 70-tih let naš priznani lovski strokovnjak T. Simonič – takratni direktor gojitvenega lovišča v postojnskem GGO – razvil in v praksi uveljavil izviren postopek usklajevanja odnosov med rastlinsko in živalsko komponento gozda na načelih kontrolne metode. Doseženi uspehi so pripomogli, da se je metoda začela uveljavljati tudi v drugih GGO Slovenije. O tej metodi so strokovnjaki GG Postojna (Simonič, Perko, Veselič, Berce) veliko pisali, objavljali, kar je zelo obogatilo idejo kontrolne metode oz. celostnega upravljanja gozdnih ekosistemov. V Sloveniji je tako postala živalska komponenta gozda (celo v Zakonu o gozdovih, 1993) nepogrešljiv člen celostno organiziranega gozdnogospodarskega načrtovanja.
- Kronološki zapis za razvoj gospodarjenja z gozdovi pomembnih dogodkov bi bil nepopoln, če ne bi vsaj omenili, da se je po letu 1960 delo v gozdu, od skoraj povsem ročnega

in z živino začelo naglo mehanizirati. V tistem času (1960–1990) je nastala tudi intenzivna izgradnja gozdnih cest in vlak. Prej praktično zaprti zasebni gozdovi so zdaj razmeroma dobro odprti s cestami. V obdobju teh 30 let so se izredno spremenili pogoji za gospodarjenje z gozdovi.

- Konec leta 1968 (pred skoraj 40 leti) je pri GG Postojna nastalo spoznanje, da sta biološko in organizacijsko tehnološko področje v okviru razmeroma velikega gozdnega obrata, vsako zase, že tako obsežni, da ju kakovostno pa tudi fizično ne more obvladati en sam gozdarski inženir – vodja obrata. Končno pa gre tudi za nagnjenost k enemu ali drugemu tako različnih področij. Delo se je razdelilo na biološko ter organizacijsko-tehnološko smer, s čimer je v področje biološke smeri prešla tudi **izdelava obnov načrtov gospodarskih enot** s tem, da za vsa računalniška in administrativno-tehnična opravila poskrbi enota za gozdnogospodarsko načrtovanje na sedežu gozdnega gospodarstva. Takrat smo argument za tak korak videli tudi v tem, da tisti, ki s temi gozdovi gospodarji (odgovarja zanje), jih najbolj pozna in je v primerjavi z (največkrat mladimi) inženirji, ki to delo opravljajo iz oddelka na sedežu podjetja, veliko bolj vezan in zainteresiran za stalnost zaposlitve. Sedaj vidimo to funkcijo v vlogi vodje Krajevne enote Zavoda za gozdove. Menimo celo, da ostaja to delovno mesto brez omenjene funkcije slabo izkoriščeno za izrazito kreativne naloge. Zahtevnost ključne naloge v sodobnem gozdarskem načrtovanju sem v svojem zadnjem delu (Gašperšič 2006) poskušal utemeljiti tudi teoretsko.
- Na koncu tega – sedaj že skoraj 150-letnega – kronološkega zapisa pomembnih dogodkov in same razvojne poti nekdanjih snežniških veleposestniških gozdov je treba ob 100-letnici Schollmayerjeve kontrolne metode posebej (in ponovno) poudariti:

Schollmayerjeva dediščina je za Slovenijo in prav posebno za postojnsko gozdnogospodarsko območje trajen izziv in opomin, ki opozarja: Ali pri obnavljanju gozdnogospodarskih načrtov naredimo dovolj za stalno razvijanje in prenavljanje konceptov gospodarjenja z gozdovi

v skladu s spremembami, ki jih prinaša razvoj gozdov, njihovega družbenega okolja, končno pa tudi našega znanja o gozdu kot kompleksnem sistemu?

Z več kot stoletno tradicijo pri uveljavljanju kontrolne metode na površini več kot 20.000 ha so gozdovi v postojnskem GGO odličen raziskovalni in učni objekt in zato nacionalnega pomena za razvoj slovenskega gozdarstva. Iz tega izhajajo pomembne obveznosti do prihodnosti, ki jih preprosto lahko zapišemo takole: **Z vsako obnovo gozdnogospodarskega načrta mora biti storjen odločen korak naprej v razvijanju in posodabljanju koncepta ravnanja z gozdovi, na kar je opozarjal že Schollmayer. Perečih problemov, ki naravnost izzivajo k poglobljenemu stilu dela, je na pretek.**

4 PRIHODNOST KONTROLNE METODE V GOZDARSKEM NAČRTOVANJU

Pogled v preteklost ravnanja z gozdovi in v njihov razvoj na tako dolgem in bogato dokumentiranem časovnem intervalu, kot se nam nudi v primeru snežniških gozdov, nam omogoča jasnejše pogledati v prihodnost (predvidljivost!) in si tako pridobiti več odločnosti in samozavesti pri sedanjem reševanju problemov. Razvoj gozda in našega ravnanja z njim sta odprta v prihodnost, nič ni dokončnega, vse se stalno razvija, razvoj pa pomeni spreminjanje. Temeljna evolucijska resnica in hkrati bistvo kontrolne metode pa nas učita, da se moramo temu razvoju, če želimo biti uspešni, prilagajati. Spoznali smo, da je pri načrtovanju v snežniških gozdovih tako razmišljajl že Schollmayer pred 100 leti. V tem času sta se z razvojem zelo spremenila vsebina kontrolne metode ter mehanizmi in orodja, na katerih ta deluje. Z novimi odkritji v naravoslovju se je, od Biolleyevih začetkov, kontrolni metodi zelo okrepila (obogatila) njena **spoznavnoteoretska oz. raziskovalna moč**. Prihodnost sodobne kontrolne metode v gozdarskem načrtovanju je v **obvladovanju kompleksnosti gozdnih ekosistemov**, kar je najprej zelo resen spoznavnoteoretski problem. Ta njen vidik smo poskušali pojasniti v svojem zadnjem delu (Gašperšič 2006).

Naše izhodišče in prostorski okvir pri načrtovanju, organiziranem na načelih kontrolne metode, so raziskane in kartirane **gozdne združbe** – predstavljamo si jih kot gozdne ekosisteme, pri čemer je vsak zase neke vrste **mali univerzum**, ki se **obnaša specifično**. Predstava gozdne združbe kot ekosistema, z vsem tistim, kar vemo o njej (njem), nam služi kot **referenčni okvir**, ki poenostavi in racionalizira pristop k opazovanju in odkrivanju razvojnih procesov v njem, nas vnaprej orientira, naredi stvari razumljivejše, da pojavom, ki jih opazujemo, neki pomen, da se na tej podlagi lažje najdemo. Vse to smo pridobili s kartiranimi gozdnimi združbami, ki jih tu obravnavamo kot gozdne ekosisteme. Kako od tu naprej – kako na neki način obvladati izjemno kompleksnost v njihovem prihodnjem razvoju? Pojem kompleksnosti je že po teoriji povezan z **neodpravljamim pomanjkanjem znanja (informacij)**, da bi lahko zanesljivo predvidevali prihodnji razvoj takih sistemov. Če se kompleksnosti gozda ne zavedamo, smo lahko vedno v vlogi pasivnega opazovalca. Najhuje pa je, če kompleksnost gozda preprosto ignoriramo in z njim ravnamo na način, kot da je to preprost determiniran sistem. Izhod iz te situacije je v uporabi novih, na zakonitostih samoorganizacije gozdnih ekosistemov zgrajenih načel. Samo tako lahko kolikor toliko obvladamo kompleksnost. Čim bolj gremo h konkretnostim pri reševanju kompleksnega problema, tem bolj smo odvisni od učinkov, ki nam jih nudi samoorganizacija gozdnih ekosistemov. Do spoznanj, kako to izkoristiti, pa se lahko dokoplamo le v procesu neprestanega učenja ob delu z gozdom.

Informacij, s katerimi lahko sklepamo o razvojnih procesih v konkretnih gozdnih ekosistemih, niti ni tako malo, vendar jih pogosto ne znamo uporabiti – ne znamo jih »**miselno dopolniti in preoblikovati**« v prepoznavno obliko za praktično reševanje problemov. Naši načrti so često polni dobrih informacij, ki pa ostajajo neizkoriščene, kot da so namenjene nekemu tretjemu, ne pa načrtovalcu pri odločanju. Od trdnih informacij o **stanju gozdov** se pogosto ne znamo dokopati do mehkih (vsebinskih, ekosistemskih) informacij o **dogajanjih** (procesih, razvojnih trendih) v gozdnem ekosistemu. To je podobno, kot če zdravnik iz številnih laboratorijskih in drugih izvidov o

svojem pacientu ne bi znal sklepati, kaj se dogaja v njegovem (bolnem) organizmu.

Kako si pri tem pomagati in pridobiti **spoznavno moč**? Da bi pri reševanju kompleksnega problema v gozdnem ekosistemu izkoristili njegovo samoorganizacijo, moramo z njim vzpostaviti **interakcijski odnos** – neke vrste **eksperimentalni dialog** z njegovo samoorganizacijo. Gozdni ekosistem se nam odzove (ustrezno reagira), če ga »nagovorimo v ustreznem jeziku« (uporabimo ustrezeni ukrep). V podobni, zelo subtilni vlogi je tudi zdravnik, če se vrnemo k prej omenjeni analogiji: za pacientovo zdravje si prizadeva v interakciji (v dialogu) s samoorganizacijskimi procesi v njegovem organizmu.

Pri reševanju kompleksnih problemov velja pravilo:

Čim kompleksnejša je neka problemska situacija, tem intenzivnejša mora biti interakcija med našimi miselnimi in realnimi aktivnostmi oz. med teorijo in prakso pri njenem reševanju.

Brez intenzivne povezave med teorijo in prakso ni mogoče reševati kompleksnih problemov, ni jim mogoče priti blizu, saj gre za velike informacijske vrzeli, ki jih ni mogoče zapolniti po logični poti. **Z medsebojnim dopolnjevanjem in potrjevanjem** med miselnimi in realnimi (praktičnimi) aktivnostmi, med logiko in intuicijo ter med teorijo in prakso pri reševanju problema lahko zelo okrepimo našo **intelektualno spretnost (prožnost) razmišljanja** in dosežemo potrebno stopnjo razumevanja problemske situacije. Teoretske temelje zkoriščanja samoorganizacije pri obvladovanju kompleksnosti gozdnih ekosistemov smo kratko prikazali v svojem zadnjem delu (Gašperšič 2006).

Koncept načrtovanja kot upravljanja gozdnih ekosistemov je uresničljiv le, če je načrtovanje zraščeno s prakso pri tekočem gospodarjenju z gozdovi, ki jo jemljemo kot eksperiment – kot stalni proces učenja, v katerem pridobivamo nepogrešljive informacije in hkrati preverjamo naše miselno (teoretsko) dozorele rešitve problemov. Sedanja organizacija Zavoda za gozdove je slabo pripravljena za uresničevanje takega koncepta pri gospodarjenju z gozdovi, zlasti ni v ta namen ustrezno opredeljena ključna vloga vodij krajevnih enot Zavoda za gozdove za izrazito

kreativne naloge na tem področju. Razmere so še hujše: ključna delovna mesta so vedno slabše zasedena z inženirji, kar je skoraj v posmeh sodobno oblikovanemu Programu za razvoj gozdov v Sloveniji. Gozdarska stroka je po enakih merilih podvržena redukciji ključnih strokovnih kadrov, ki veljajo za razbohoteno administracijo v državni upravi. O posledicah tega za gozd in stroko pa ni veliko slišati. Zavedam se, da uveljavitev te vsebine v našem načrtovanju ni lahka naloga, menimo pa: Če vztrajamo pri konceptu sonaravnega gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji (tudi v prej omenjenem programu), najbrž nimamo izbire. V Sloveniji celo ni stroke, ki bi bila bolj poklicana za razvijanje ustrezne metodologije načrtovanja rabe naravnega vira.

5 LITERATURA

- DANNECKER, K., 1942. Vom Naturwald zum Plenterwald. Ausgewählte Schriften von Karl Dannecker. Stuttgart 1993, Selbstverlag der Landesforstverwaltung Baden-Wuerttemberg: 37–43.
- GAŠPERŠIČ, F., 1967. Razvojna dinamika mešanih gozdov jelke-bukve na Snežniku v zadnjih 100 letih. Gozdarski vestnik, 7–8: 202–237.
- GAŠPERŠIČ, F., 2003. Gozdnogospodarska območja v Sloveniji v funkciji uresničevanja načela trajnosti – nastanek in nad 50-letni razvoj. Zbornik 21. gozd. študijskih dnevov. BF, Odd. za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Ljubljana s. 17–36.
- GAŠPERŠIČ, F., 2006. Osnove upravljanja gozdnih ekosistemov – Kontrolna metoda. Ljubljana, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire – Biotehniška fakulteta: 170 s.
- HUFNAGL, L., 1893. Der Plenterwald, sein Normalbild, Holzvorrat, Zuwachs und Ertrag. Oesterreichische Vierteljahresschrift fuer Forstwesen: 117–132.
- HUFNAGL, L., 1939. Des Plenterwaldes Wirtschaftsziel, Normalbild und Einrichtung. Centralblatt fuer das gesamte Forstwesen (Spr.): 28 s.
- JOCHANN, E., 2007. Zgodovinski razvoj sonaravnega gozdarstva v Srednji Evropi. Gozdarski vestnik, 65, 5–6: 287–295.
- KLEPAC, D., 1965. Uređivanje šuma. Zagreb, Nakladni zavod Znanje: 341 s.
- LEIBUNDGUT, H., 1990. Entwicklungslinien zum naturnahen Waldbau. Schweiz. Z. fuer Forstwesen, 141, 6, : 491–498.

- MILETIČ, Ž., 1951. Osnovi urejvanja prebirne šume – knjiga druga. Beograd, Zadržna knjiga: 424 s.
- ORLOV, M. M., 1927. Lesoustrojstvo – Tom I. Leningrad, Izdanie žurnala »Lesnoe hozjajstvo, lesopromišljenost i toplivo«: 427 s.
- PIPAN, R., 1963. Kritičen položaj gospodarjenja v snežniških gozdovih. Socialistično kmetijstvo in gozdarstvo, 21: 665–666.
- PIPAN, R., 1969. Optimalna razdelitev Slovenije na gozdnogospodarska območja. Ljubljana, Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo BF: 179 s.
- SCHOLLMAYER, H., 1906. Direktiven fuer die Bestandesaufnahmen und die Betriebseinrichtung auf der F. C. - Herrschaft Schneeberg. Laibach, Kleinmayr – Bamberg: 30 s.
- SCHOLLMAYER, H., 1923. Schneeberg und die Dynasten von Schoenburg – Eine Geschichte der Herrschaft Schneeberg in Krain, rokopis: 284 s.
- SCHOLLMAYER, H., NOVAK, H., KARNTHALER, K., 1912. Betriebseinrichtung fuer das Dezenium 1912 – 1921 (Reviere: Schneeberg, Leskova dolina, Mašun, Georgstal).
- TREGUBOV, V. in sod., 1957. Prebiralni gozdovi na Snežniku. Ljubljana, Kmečka knjiga: 163 s.